

СЕКЦІЯ «РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»

ЗМІНА ОСНОВНИХ ЗАСАД ОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ

*Дорошенко Г.О., д.е.н., професор, професор кафедри економіки та менеджменту,
ХНУ імені В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна*

Сьогоднішній стан банківської системи України у концентрованому вигляді відображає проблеми і негаразди, що супроводжують діяльність будь-якого суб'єкта господарювання. Крім того, банки несуть велике соціальне навантаження і їх діяльність генерує додаткові ризики, що пов'язані з певними не завжди об'єктивними очікуваннями клієнтів, щодо рівня інфляції, стану банківської системи, валютного курсу і т.ін. У зв'язку з цим розвинені країни впроваджують систему банківського нагляду, яка спрямована на захист інтересів кредиторів і вкладників банків, забезпечення прозорості і конкуренції в банківській діяльності.

Класичний підхід до банківського нагляду розглядає його як моніторинг процесів, що супроводжують банківську діяльність на всіх етапах його життєдіяльності.

З моменту створення системи банківського нагляду України і до осені цього року НБУ для ефективного здійснення банківського нагляду всі банки розділяв на групи залежно від розміру активів, що забезпечувало уніфікований підхід до оцінки діяльності банків і прийняття рішень. Проте групування лише за розміром капіталу чи активів не дозволяє чітко ідентифікувати проблеми всередині групи, чітко визначати тенденції розвитку групи. Тепер НБУ впроваджує кластерний підхід щодо нагляду за банками. Із застосуванням нового підходу Національний банк групуватиме для цілей нагляду невеликі банки за схожістю бізнес-моделей, профілями ризиків та характером здійснюваних операцій чи іншими основними ознаками. Великі банку будуть групуватися не за бізнес-моделлю, а за ознакою власності. Виділяють державні банки, банки, що створені міжнародними банківськими групами, приватні банки з українським капіталом. Ці банки працюють як універсальні, чітко і прозоро багато років. Їх менеджмент, основні операції, напрями діяльності усім відомі, знаходяться у відкритому доступі.

Щоб оцінити стан банків, що відносяться до третьої та четвертої груп буде застосовуватися шкала, яка оцінює банк за трьома напрямками: прозорість структури власності, наявність бізнес-моделі і рівень ризикової цієї бізнес-моделі. У один з кластерів будуть об'єднуватися ринкові банки. Ринкові банки - це банки, які працюють відкрито, формування ресурсної бази, видача кредитів і здійснення інших активних операцій відбувається в основному з незв'язаними особами на абсолютно ринкових умовах. Це основна маса банків, основну увагу вони повинні звернути на капіталізацію та чітке оформлення бізнес-моделі. Також у межах цій групі можна

очікувати хвилю консолідації, яка стане запорукою оздоровлення банківської системи.

Ще одна група - неактивні банки. Це банки, які під впливом кризи застигли на певному рівні і не модернізують свою діяльність, не визначилися з напрямками подальшого розвитку чи згортання. Основні заходи банківського нагляду для цих банків будуть сконцентровані на визначенні подальших перспектив діяльності: чи то об'єднання з іншим банком, чи то пошук нового інвестора.

Досить проблемним кластером є кептивні банки, активи та пасиви яких формуються виключно під впливом потреб акціонерів. Такі банки є нестійкими, ризик-менеджмент в них неналагоджено, і це викликає необхідність особливого підходу до нагляду за ними. Він полягатиме в розширенні сфери діяльності банків, обмеженні операцій зі зв'язаними особами, якщо власники планують подальше функціонування банку.

Виділено такий кластер як ризикові банки, активи яких характеризуються високим рівнем концентрації на специфічних операціях. Зміна ринкової ситуації може спричинити серйозні проблеми з дотриманням нормативів, тому з цими банком основна робота буде здійснюватися у напрямі зниження концентрації активів. Крім того у постанові Правління НБУ «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» визначено перелік ознак здійснення банком ризикової діяльності, у тому числі у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

До таких ознак віднесено:

- 1) здійснення банком операцій (прямо або опосередковано), що не мають прямої економічної доцільності (сенсу);
- 2) здійснення опосередкованого кредитування пов'язаних із банком осіб;
- 3) не включення до переліку пов'язаних із банком осіб, які мають ознаки пов'язаності з банком, та з якими банк здійснює операції прямо чи опосередковано;
- 4) здійснення операцій з цінними паперами, що мають ознаки фіктивності;
- 5) використання банком фінансових інструментів, що призводить до штучного поліпшення фінансового результату банку або викривлення його звітності;
- 6) дострокове повернення строкових коштів, залучених від пов'язаних з банком осіб;
- 7) одноразове грубе або систематичні порушення банком законодавства у сфері готівкового обігу.

Останній кластер - схемні банки, у яких частина операцій, так чи інакше, пов'язана або з готівкою, або з якимись маржінальними операціями, що підлягають фінансовому моніторингу або викликають сумніви, щодо законності та прозорості здійснення.

Банки останніх кластерів можуть створити певну загрозу стабільності роботи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, особливо за умови прийняття

одночасного рішення про закриття. Тому це питання необхідно додатково доопрацювати.

Кластерний підхід при здійсненні банківського нагляду дозволить:

- оптимізувати навантаження на наглядовців та кураторів;
- визначити найактуальніші напрями для аналізу операцій банку;
- скоординувати активність наглядових підрозділів, фінансового моніторингу, валютного контролю тощо.

Список літератури:

1. Правління Національного банку України 10 листопада 2015 року прийняло постанову № 778 «Про внесення змін до деяких нормативно - правових актів Національного банку України» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>.

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

*Пашкевич М.С., д.е.н., завідувач кафедри обліку і аудиту,
Державний ВНЗ «Національний гірничий університет,
м. Дніпропетровськ, Україна*

Поряд зі сталим розвитком та інноватизацією економіки важливим стратегічним пріоритетом розвитку країн світу, у т.ч. й України, є впровадження принципу відповідального господарювання на регіональному рівні. Цей принцип передбачає підвищення ролі та відповідальності регіонів за якість та темпи розвитку продуктивних сил, активізацію процесів саморозвитку та самоврядування. На відміну від фундаментальної ідеї Європейської Хартії місцевого самоврядування, згідно якої основою самоврядного функціонування територій є *делегування органам місцевої влади повноважень центру* [2], сьогодні активно просувається принцип *підвищення ефективності реалізації регіонами цих повноважень*.

Така політика має позитивний ефект у вигляді розширення можливостей для прояву економічної, екологічної та соціальної ініціативи суб'єктів економічної діяльності регіонального рівня, що чинить позитивний вплив на кількість та інтенсивність економічних операцій у регіональній економіці, в результаті яких створюється валовий регіональний продукт та збільшується валова додана вартість.

Разом з цим, набуття регіонами певного рівня управлінської автономії істотно ускладнює процес реалізації системою державного регулювання своєї державотворчої функції, яка, у першу чергу, полягає у об'єднанні продуктивних сил матеріального та не матеріального характеру для збереження територіальної, політичної, економічної та соціальної цілісності. Між тим, явище економічного сепаратизму окремих економічних агентів може бути притаманним і регіонам в цілому, звідки напрями та